

דבר ישרי"ח

ממון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על התורה

"וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוה את העזים", איתא בחז"ל (ציינתי בקונטרס למכסה עתיק) זו מרים, וי"ל שדרשו זה משום שמרים היתה מילדת כמ"ש למילדות העבריות שם האחת פועה זו מרים (סוטה י"א ב') ומילדת נקראת חכמה (שבת קכ"ח ב' ר"ה כ"ג ב'), והא דמילדת נקראת חכמה כתבו בספרים רמז לזה איזהו חכם הרואה את הנולד (תמיד ל"ב א').

"אבני זכרון לבני ישראל" כתיב זכרון מלא ובפרשת תצוה כתיב חסר, והנה כל זכרון שכתוב חסר הוא לטובה אבל מלא מצינו גם לרעה גבי סוטה מנחת מזכרת עון ובספרי שם אין לי אלא מזכרת עון מזכרת זכות מנין כו', ולפי זה י"ל דבפרשת תצוה שהיה לפני מעשה העגל שהיו ישראל צדיקים גמורים זה רק מזכרת זכות לכן כתיב חסר אבל כאן שאחר מעשה העגל כתיב מלא שאם נתחייבו מזכיר גם חובה.

(טעמא דקרא)

דרש על התורה

"וכל הנשים אשר נשא לבן בחכמה". זו עזובה אשת כלב (תרגום דה"א ב' י"ח), והיא מרים (כמבואר בסוטה י"ב א' וע"ש בתרגום וצע"ק).

"ויברך אותם משה". א"ל ה' אלקי אבותיכם יוסף וגו' (תו"כ שמיני פ"א) וי"א ויהי נועם וגו' (במדב"ר פי"ב) וי"א יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם (ס"ע פ"ו ותו"כ הנ"ל) וי"א יה"ר שלא תשלוט בכם עין רע ולא אויב במעשה ידיכם (מדרש אגדה) וי"א ברכת כהנים (ס"ח סי' תתרכ"א) וי"א כשם שנתעסקתם במלאכת משכן ושרתה שכינה על מעשה ידיכם כך תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה על מעשה ידיכם (תוספתא מנחות פ"ז וסע"ר פ"ו ע"ש).

(למכסה עתיק)

שו"ת בעניני ברכת האילנות

- ש. אילן המתחדש פעמים בשנה האם ניתן לברך עליו.
- ת. הרי גם לגבי שהחיינו נאמר פעם אחת בשנה וקיי"ל שאם מתחדש פעמים בשנה מברכים עליו ב' פעמים ואם כן אף דאין לחדש ולומר שיברך ב' פעמים אך מכל מקום ודאי שאפשר על כל פנים לברך עליו פעם אחת דשפיר מקרי התחדשות וראוי לברך עליו.
- ש. מה דין ברכת האילנות בעציץ שאינו נקוב.
- ת. פשוט שמברך לכתחילה בין על עציץ נקוב ובין על עציץ שאינו נקוב ואין ספק בזה כלל.
- ש. האם נשים צריכים לברך ברכת האילנות.
- ת. פשוט דברכה זו שאינה חיובית ואין צריך לחפש אחריה א"כ גם נשים אין צריכות להדר אחר הברכה. אולם אם אירע להן שיצאו וראו ליבלוב האילן, ודאי צריכות לברך כמו שכל אחד ואחד מברך אם נזדמן לו לראות, וכמו שמברכות על ראיית הים ושאר ראיות, ואין שום חילוק בין אנשים לנשים דברכות אלו אינן חיוביות ולפיכך מי שנתייבש על ידי זה שנזדמן לו לראות חייב לברך בין אנשים ובין נשים.
- ש. האם סומא מברך ברכת האילנות.
- ת. הסומא מסתבר שלא יברך וכסתימת הפוסקים שהזכירו דוקא הרואה ומשמע שהוא מופקע מכל ברכות הראיה ולא נחלקו אלא לגבי ברכת הלבנה לפי שיש מקום לפרש דלהסוברים שאין לברך עד שיהנה מאורה ס"ל דדהוי כעין ברכת הנהנין, ומעתה שפיר מברך דישנו בראיה אצל אחרים ומיקרי הנהנין דומיא דמברך יוצר המאורות יעו"ש. אבל אידך ברכות הראיה שאין להם שייכות לברכת הנהנין פשיטא דאינו מברך. ורק לגבי מלך מצינו חידוש דרב ששת בירך לפי שהרגיש בכבודו, אבל יתר הברכות ודאי דגם רב ששת לא בירך, אמנם נכון דיש מקום עיון עפ"י דהפרנס דדמיא להא דר"ש בירך על המלך ויל"ע.
- ש. האם אבל יכול לומר הפוסקים והמזמורים שנהגו לומר בהרבה קהילות לפני הברכה שהרי אסור בדברי תורה.
- ת. אולי דמיין פסוקים אלו לקורבנות שהוא מותר בהם כיון שזה מסדר התפילה וצ"ע.
- ש. מי שתפחת האילנות גורמת לו לחולי (אלרגיה) האם יברך שהרי אינו נהנה.
- ת. פשוט הוא, ולא רק משום שיהנה מהפירות אחר כך אלא משום שהעולם נהנה כעת וראוי להנאת בני אדם. ועוד דעל הנהגת העולם והתחדשותו מברך.
- ש. האם צריך להסתכל בפריחת האילנות בשעת הברכה.
- ת. פשוט דאין צריך להסתכל בשעת ברכה. ומה שכתבו הפוסקים בברכת הלבנה אינו אלא משום לשון המסכת סופרים שאמר בה ותולה עיניו בה אבל שאר ברכות הראיה ודאי אין צריך להסתכל בשעת ברכה... דאפשר לברך ברכות הראיה גם בעצימת עינים.

(מעשה חמד)

חדש!

ניתן לקבל במייל:

0573145900@okmail.co.il

ניתן לשלוח בקשה להצטרפות קבועה.

דבר העורך

נודמן לידנו ספרו החשוב של הרה"ג ר' אליהו כהן שליט"א "מעשה חמד" על ברכת האילנות ובו הלכות מגדולי הפוסקים, וכן הערות חשובות מרבינו שליט"א, ובתוך הספר מביא המחבר עדות נאמנה על מעמד ברכת האילנות של מן בעל הקהילות יעקב (הסטייפלר) זצ"ל בשנת האחרונה וזה לשונו: "בשנת תשמ"ה (בשנה האחרונה לחיי) יצא במיוחד מביתו לברך ברכת האילנות למרות חולשתו הנוראה שלא היה יוצא אפילו לתפילת שבת, וכמדומה שהיה זה יציאתו האחרונה מביתו... ומאן דהו קירב אליו ענף שיראה היטב הפריחה ומאד שמח על כך וניכר היה בקולו הערב שהודה לבוראו שזכה לכך רואים עד כמה היה זהיר ושמח כמוצא שלל רב, כשזכה לקיים אף מצוה כזו (שאינה חיובית כלל) בעוצם זהירותו המופלאה במצוה קלה כבחמורה" עכ"ל.

זוכים אנו בדור זה לראות את בנו רבינו שליט"א המקיים כל מצוה ומצוה בזריזות, בשמחה ובהידור רב כדרכו של אביו זי"ע.

יהי רצון שנזכה כולנו ללמוד מדרכיו ומהנהגותיו.

ונסיים בכתוב בגמרא (ראש השנה י"א, א') "בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל".

בכרת סבת 1895

וחודש 1896

.ע.י

פרשת החודש

"שה תמים זכר", נשאלתי למה כאן בפסח הקדים תמים לזכר וגבי עולה בפרשת ויקרא כתיב זכר תמים, וי"ל משום דדרך התורה לכתוב לא זו אף זו כמ"ש בזבחים קי"ט א', ופסח שנאמר לפני מתן תורה וכן נח יכולים להקריב גם נקבה לעולה כמ"ש בזבחים קט"ו ב' קמ"ל דבפסח לא תקריבו אלא תמים דזה אסור גם לבן נח להקריב מחוסר אבר וכאן נאסר כל מום ולא זו אלא אפילו נקבה שלא נאסר לבן נח כאן אסור, אבל בפרשת ויקרא שנאמר לאחר מתן תורה ובישראל חמור יותר נקבה לעולה שאם עלתה תרד כמ"ש בזבחים ל"ה ב' אבל בעל מום שאינו מחוסר אבר אם עלתה לא תרד (בזבחים שם) נקט לא זו שצריך זכר אלא אף תמים צריך אף שאם עלתה לא תרד.

(טעמא דקרא)

על ההפטרה לפרשת החודש

וביום החדש פר בן בקר וגו', זה קאי על קרבן ר"ח כמ"ש במנחות מ"ה א', וצ"ע למה נקטה הכא בפ' המילואים, וי"ל דמילואים לעתיד לבא יתחילו בראש חודש ניסן כמ"ש רש"י לעיל מ"ה י"ח וקמ"ל דגם בימי המילואים יקריבו שעיר ראש חודש דלא תימא כל זמן שלא נגמרו המילואים אין ראוי עדיין המזבח להקריב עליו קרבנות ציבור קמ"ל, וזהו שיסדו בתפלה מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו היינו מיד שיהיה המזבח החדש בא' בניסן שהוא חינוכו מיד נעלה עליו עולת ראש חודש.

(טעמא דקרא)

על התפילה – ברכת החודש

מה שנוהגין לאחוזו הספר תורה בעת ברכת החודש, אולי כי כשהיו מעברין את השנה מוציאים ספר תורה, כמו שאיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק ח'. **שתחדש עלינו את החודש הזה** "הזה" שיוזכר עתה. **לטובה ולברכה וכו'** חיים של טובה חיים של ברכה. קודם מבקש לטובה ולברכה על החודש, ואח"כ על כל החיים. חיים ארוכים. מלשון תאריך ימים, כדכתיב (דברים ל', כ') כי הוא חיך ואורך ימך. (וביומא ע"א, א' יתן לך חיים ארוכים וטובים ומתוקנין". ויש סידורים שאיתא בהם "ארוכים" בלא דגש, ופירשו שהוא מלשון ארוכה ומרפא). **חיים של חילוף עצמות. עיין יבמות ק"ב, ב'** ועצמותיך יחליץ – זו מעולה שבברכות. **חיים שאין בהם בושה וכלימה. עיין מועד קטן ט', ב'** אמר ליה יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש וכו', בירכך ברכתא דברכך קוב"ה לישראל. **חיים של עושר וכבוד. עושר וכבוד לצדיקים נאה להם ונאה לעולם. (אבות פרק ו' משנה ח')**. (ובנוסח תפילת תשליך אומרים: "חיים של עושר וכבוד לעבודתך"). **שתהא בנו אהבת תורה. מבקשים כן בברכת החודש, דכתיב (משלי ה' י"ח) באהבתה תשגה תמיד, וראש חודש הוא סימן טוב לכל החודש כמו שכתב הרמ"א ביורה דעה סימן קע"ט ס"ב. חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא. "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות ל"ג, ב').** **הכוונה שתחילת היראת שמים צריכה לבוא מעצמו, ואח"כ הבא ליטהר מסייעין אותו. מי שעשה נסים וכו'. זו בקשה שיגאלנו בחודש זה. (ועי' לבוש סי' תב"א ס"א). ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ חברים כל ישראל. מוסיפים כאן "חברים כל ישראל", פסוק בשופטים (כ', י"א) ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים, (והכוונה שיהיו כולם נאמנים כמו שאמרו בחגיגה כ"ו, א' שבשעת הרגל נאמנים אף על התרומה, כי הכתוב עשאן חברים ורגל שעת אסיפה הוא). (ועיין מדרש שה"ש רבה סוף פ"ח: "למה קרא למלאכי השרת חברים, לפי שאין ביניהם איבה וקנאה" וכו', ולעתיד לבוא "וסרה קנאת אפרים" וגו' (ישעיה י"א, י"ג) – מחכם אחד). **ולבשורות טובות. "בשורות" היינו מה שנוגע לנו. (עיין מלבי"ם תהלים צ"ו, ב' ושמואל א', ד', י"ז).****

(סדר תפלה למשה)

שו"ת לפרשת ויקהל פקודי

ש. בפרק ל"ה פסוק ב' "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת" ופירש"י "הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת" ויל"ע אמאי איצטרך להקדים אזהרת שבת והרי אין עשה דוחה ל"ת ועשה ובשבת איכא ל"ת דכל מלאכה לא תעשו, ועשה דאת שבתותי תשמורו, ומלאכת המשכן אינה אלא עשה.

ת. הוא אמינא כיון שצויהו במצוה מיד. [והעיר בנו הגראי"ש: אולי אפ"ל דכיון דעבודה דוחה שבת כדאיתא בשבת קל"ב ב' הו"א דגם מלאכת המשכן דוחה שבת דלא גרע מעבודה].

ש. בפל"ט פכ"ו "פעמון ורימון פעמון ורימון על שולי המעיל סביב" וכו' וכתב בתרגום יונתן בן עוזיאל "חיזורא ורומנא חיזורא ורומנא כולהון שבעין ותרין על שיפולי מנטר מעילא" וכו', וצ"ע דבפכ"ח פל"ד הוא עצמו כתב שסכומם היה שבעים ואחד.

ת. החיצון לא חשיב.

(חידושי הגר"ח קניבסקי על התורה)

ניתן לקבל את העלון בפקס: 077-2092005 או במייל: 0573145900@okmail.co.il ניתן לשלוח בקשה להצטרפות קבועה. נשמח לקבל עובדות מרבינו שליט"א (ממקור ראשון בלבד) וכן מכתבים עם תשובות כדי שנוכל לפרסמם ולזכות את הרבים. הערות והארות יתקבלו בברכה 057-3145900 ניתן להנציח לע"נ לרפואה ולהצלחה